

ประสบการณ์พระพุทธศาสนาในรัสเซีย : สะท้อนคิดร่วมกับเหตุการณ์ของ
สงครามรัสเซียและยูเครนในช่วง 2022*

BUDDHIST EXPERIENCE IN RUSSIA: REFLECTING ON THE EVENTS OF THE
RUSSIAN AND UKRAINIAN WAR IN 2022

มัลลิกา ภูมะธน, ดิเรก ด้วงลอย

Mallika Phumathon, Direk Duangloy

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Nakhon Sawan Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เขียนถึงประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในรัสเซีย ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย เขียนเป็นความเรียงแบบบทความวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาในรัสเซีย มีพัฒนาการตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 โดยเป็นพระพุทธศาสนาในแบบวัชรยานทิเบต ที่รับส่งต่อจากมองโกเลีย เข้าสู่ไซบีเรีย และประดิษฐานมั่นคงในพื้นที่ต่าง ในรัสเซีย ดังปรากฏในรัฐต่าง ๆ เช่น บุเรเทีย ตุวา และคามีเกีย โดยมีจำนวนประชากรกว่า 1 ล้านคนทั่วประเทศ ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านภายใต้การปกครองพระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบภายใต้การปกครองของสหภาพโซเวียต ที่มีรูปแบบการปกครองในแบบคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับรวมทั้งมีพระพุทธศาสนาในรูปแบบอื่น ๆ เช่น เถรวาทแบบไทย มหายานแบบเกาหลี วัชรยานแบบทิเบต ก็ได้เข้าไปมีความเคลื่อนไหวในรัสเซีย เป็นต้น

คำสำคัญ พระพุทธศาสนา; รัสเซีย; ยูเครน

* Received April 30, 2023; Revised August 29, 2023; Accepted August 31, 2023

Abstract

This article aimed to describe the history and development of Buddhism in Russia, using a study method from research papers, and writing an academic essay. The study was found that Buddhism in Russia had developed since the 17th century as a Tibetan Vajrayana Buddhism. forwarded from Mongolia It entered Siberia and was firmly established in different areas. In Russia, it is evident in states such as Buryatia, Tuva, and Kalmykia, with a population of over one million across the country. During the transition under rule Buddhism was affected under Soviet rule. with a communist form of government until the change in Buddhism was accepted as well as other forms of Buddhism such as Theravada Thai style, Mahayana Korean style. Lama Vajrayana had entered a movement in Russia, etc.

Keywords: Buddhism; Russia; Ukraine

บทนำ

บทความนี้เรียบเรียงจากความสนใจและความรู้สึก ผสมการค้นคว้าแบบเร่งรีบ เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์สงครามการเผชิญหน้าทางทหารของรัสเซียกับยูเครนที่ยังไม่มีทีท่าว่าจะจบอย่างไร ? ทำให้เกิดความรู้สึกลอยลางเกี่ยวกับประเทศรัสเซีย ในสถานการณ์ของสงครามกับยูเครน ครั้นจะเขียนเกี่ยวกับสงคราม การเมืองระหว่างประเทศ และการเผชิญหน้ากันในแบบความรุนแรง ก็ไม่ได้มีความรู้ ในแบบนักวิชาการหรือนักวิเคราะห์ที่มีจำนวนมากอยู่แล้ว แต่อยากเขียนเล่าในแบบทวนความจำผ่านประสบการณ์ของการเดินทางเข้าออกรัสเซีย รวมทั้งใช้ชีวิตอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ต้องมาคิดว่าน่าจะเขียนถึงเสียหน่อย แต่ด้วยความที่ตัวเองเป็นคนวัด เคยไปอยู่วัดอภิธรรม พุทธวิหาร หรือวัดไทยในรัสเซียในช่วง พ.ศ. 2552/2009 โดยเจ้าอาวาสเป็นนักเรียนทุนมาอยู่รัสเซียตั้งแต่สมัยรอยต่อของความเป็นสหภาพโซเวียตในฐานะนักเรียนทุนแล้ว ท่านได้ตั้งหลักปักฐานเป็นอาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัยและสอนพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นนักบวชในรัสเซียแต่ครั้งกระนั้น ไปไกลสุดก็เมื่อครั้งไปร่วมกิจกรรมทางศาสนากับพี่น้องชาวศรีลังกาในอาศรมของชาวศรีลังกาที่มอสโก ฉะนั้นจะเขียนถึงได้ก็คือเขียนถึงความเป็น

รัสเซียในมุมมองของศาสนา แล้วจะเป็นศาสนาอะไร ก็ต้องศาสนาพุทธเพราะเป็นชาวพุทธ แม้ในความเป็นจริงรัสเซียจะมีผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนน้อยก็ตาม แต่ในทางกลับกันภาพเด่นของพระพุทธศาสนาก็ปรากฏภาพชัดเมื่อเทียบกับศาสนาอื่น ๆ ในประเทศรัสเซีย ดังนั้น ในบทความนี้จึงประสงค์เขียนถึงประวัติ พัฒนาการและความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในรัสเซียในแบบคนผ่านทาง พร้อมทั้งเขียนถึงในฐานะที่เคยไปใช้ชีวิตในฐานะพระธรรมทูตไทยในรัสเซียในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ตามอายุวิชาและหนังสือเดินทางตามที่กฎหมายกำหนด และในประสบการณ์นั้นก็ได้ไปร่วมกิจกรรมกับวัดพุทธวชิรยาน โดยเคยเป็นอนุจรประธานสงฆ์วัดอภิรธรรมพุทธวิหาร เช่นปีเตอร์สเบิร์ก ศ.ดร.พระชาติรีเหมพนโธ ไปแสดงธรรมแก่ผู้สนใจพระพุทธศาสนาเถรวาทที่วัดของคณะสงฆ์วชิรยานในหลาย ๆ ครั้ง นอกจากนี้วัดดังกล่าวยังเป็นวัดที่รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453/1893-1910) เคยปรารภถึงการมีวัดในคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก ในการเยือนกรุงเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก รัสเซีย ในช่วง พ.ศ. 2440/1897 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้านิโคลัสที่ 2 (ค.ศ. 1894-1917/2437-2460) (อมรชัย คหกิจโกศล, 2560) และล่วงมาจนกระทั่งรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468/1910-1925) ได้พระราชทานพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ปางอุ้มบาตร และอื่น ๆ ถวายแก่วัดกุณเชชอยเน ในคราวเปิดวัดอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914/วัดก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2446 /ค.ศ. 1903/วัดพุทธแห่งแรกในยุโรป) เพื่อเป็นการเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งทั้งหมดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นจุดเชื่อมในมิติของพระพุทธศาสนาและความเชื่อ แต่ในการเขียนบทความนี้จะได้เขียนเล่าเรื่องพระพุทธศาสนาในแบบรัสเซียในองค์รวม เพื่อสะท้อนว่าประเทศแห่งนี้มีพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของเขาและอีกความหมายหนึ่งพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นบริบทของสังคมแบบแสวงหาจุดยึดเกาะ (สรณะ) ในแบบร่วมสมัยของกลุ่มผู้สนใจและศึกษา ดังปรากฏที่วัดไทยในรัสเซียที่ผู้เขียนเคยใช้ชีวิต จะเห็นคนรัสเซียมาร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และสนใจศึกษาและปฏิบัติกรรมฐานในแบบพุทธเถรวาทอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน นัยหนึ่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินชีวิต อีกนัยหนึ่งพระพุทธศาสนาเป็นกลไกของการดำเนินชีวิต เป็นชุดความรู้เพื่อทดลองต่อการใช้ชีวิตด้วยเช่นกัน

ประวัติ พัฒนาการ และความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในรัสเซีย

ผู้เขียนได้สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในรัสเซียตามความสนใจและเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการเขียนบทความนี้ พบว่ามีงานศึกษาร่วมสมัยหลายชิ้นงานที่ทำให้เกิดความรู้ในมิติที่หลากหลาย เช่น งานเรื่อง *"Buddhism in Russia: challenges and choices in the post-Soviet period"* (Holland, Edward C. (Dec 2014) งานเรื่อง *"Noble Paganism: Orientalist Discourse on Tibetan Buddhism in Nineteenth-Century Russian Polemic Literature"* (Tsyrempilov, Nikolay (2015) หรือในงานเรื่อง *"Buddhist Revival in Buriatia: Recent Perspectives"* (Bernstein, Anna (2002) ในงานเรื่อง *"Buddhism flourishes in Siberia, opening window on its pre-Soviet past. (World)"* (Weir, Fred, 2018) จากข้อมูลมีจำนวนมากกล่าวถึงพระพุทธศาสนาในรัสเซีย ซึ่งอาจสรุปรวมได้ว่า (1) มิติทางประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าไปสู่ดินแดนต่าง ๆ ของรัสเซียในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 โดยพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับว่าเป็นศาสนาเก่าแก่ศาสนาหนึ่งของรัสเซีย ซึ่งเป็นพระพุทธศาสนาแบบทิเบต (Tibetan Buddhism) แม้ในหลักฐานจะไม่ได้รับการเผยแผ่โดยตรงจากทิเบต หากแต่ได้เผยแผ่เข้าไปยังมองโกเลียก่อน และผ่านเข้าสู่ไซบีเรียก่อนจะแพร่กระจายไปยังดินแดนต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัสเซีย ที่มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และทางวัฒนธรรมติดกับมองโกเลีย ได้แก่ สาธารณรัฐบูเรียเตีย (Buryatia) เขตปกครองซาเบคาลสกี ไกร (Zabaykalsky Krai) สาธารณรัฐตูวา (Tuva Republic) และ สาธารณรัฐคาลมีเกีย (Kalmykia) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาธารณรัฐคาลมีเกียได้ชื่อว่าเป็นดินแดนพระพุทธศาสนาหนึ่งในทวีปยุโรป ซึ่งตั้งอยู่ทางเหนือของเทือกเขาคอเคซัส ในปี ค.ศ. 1887 สถิติว่ามีวัดทางพระพุทธศาสนาอยู่ 29 แห่ง แต่หลังจากปฏิวัติรัสเซียโดยพวกบอลเชวิคเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบซาร์เป็นคอมมิวนิสต์แล้ว วัดต่าง ๆ ถูกปิด พอถึงทศวรรษที่ 1930 ชาวพุทธเดือดร้อนและเกิดระส่ำระสายมากกว่าประชากรของศาสนาอื่นในรัสเซีย พระลามะถูกขับออกจากวัดโดยถูกกล่าวหาว่า “เป็นสายลับของญี่ปุ่น” และ “เป็นศัตรูของประชาชน” ภายหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในทศวรรษที่ 1990 พระพุทธศาสนาได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

พระพุทธศาสนาแบบทิเบตส่วนใหญ่จะนับถือและปฏิบัติกันในหมู่ของประชาชนพื้นเมืองที่อยู่ทางภาคกลางและภาคตะวันออกของรัสเซีย ยกเว้นตามเมืองใหญ่ ๆ เช่น ที่เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก และมอสโก จะมีคนนับถือพุทธศาสนาเป็นจำนวนน้อย แต่ก็มีศูนย์กลางและสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านพระพุทธศาสนาดังอยู่ พระพุทธศาสนารูปแบบอื่น ๆ ที่

พบในรัสเซีย ก็เป็นแบบศาสนาโบราณที่ปฏิบัติกันในประเทศคอมมูนิสต์เข้าไปอยู่ในรัสเซีย คือ ชาวเกาหลี ชาวจีน ชาวเวียดนามและอื่น ๆ ซึ่งเป็นประเทศที่อาศัยอยู่ตามเมืองใหญ่ๆ ในช่วง ค.ศ. 1979/2522 ดาไลลามะ (Tenzin Gyatso, 14th Dalai Lama) ผู้นำจิตวิญญาณทิเบตที่ลี้ภัยไปอยู่ในอินเดีย ได้เดินทางไปเยือนชาวพุทธรัสเซียเป็นครั้งแรก มีวัดที่เป็นเสมือนจุดศูนย์รวมใจซึ่งเป็นพระพุทธศาสนาแบบทิเบตอยู่หลายแห่งทั่วรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบไซบีเรีย วัด เรียกกันว่า ดัตสัน (Datsans) ปัจจุบันมีพุทธศาสนิกชนจำนวน 700,000-1.5 ล้านคนทั่วรัสเซีย โดยมากอาศัยอยู่ในสาธารณรัฐ คาลมีเกีย บุรยาเตีย และตูวา ศาสนาพุทธในประเทศรัสเซียส่วนใหญ่เป็นนิกายเกลุกหรือนิกายหมวกเหลือง

ตาราง 1 สถิติชาวพุทธในประเทศรัสเซีย (ที่มา Wikipedia, 2022)

Federal subject	Buddhists (2012)	Buddhists (2016)	Buddhists (2016)
 รัฐตูวา (Tuva)	61.8%	52.2%	52.2%
 คัลมีเกีย (Kalmykia)	47.6%	53.4%	53.4%
 บุเรเตีย (Buryatia)	19.8%	19.8%	19.8%
 ดินแดนซาไบคัลสกี (Zabaykalsky Krai)	6.3%	14.6%	14.6%
 รวมทั้งประเทศรัสเซีย (Russian Federation)	0.5%	0.6%	0.6%

หลักฐานมีว่าการดำรงอยู่ของศาสนาพุทธในดินแดนรัสเซียสมัยใหม่ตั้งแต่สองปีก่อนคริสต์ศักราช บรรพบุรุษของชาวมองโกล เช่น ชยงหนู, เซียนเปย์ และซีตัน มีความคุ้นเคยกับศาสนาพุทธมาก่อน ดังปรากฏการค้นพบสายประคำแบบพุทธในสุสานชาวชยงหนูในนิคมอีโวลกินสกีในสาธารณรัฐบูเรเตีย และคริสต์ศตวรรษที่ 8 พบหลักฐานเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของรัฐพัลแฮซึ่งครอบครองดินแดนปริมอร์สกีและแคว้นอามูร์ในปัจจุบัน ชนพื้นเมืองแถบนั้นรับอิทธิพลจากศาสนาพุทธนิกายมหายาน ก่อนแพร่หลายไปยังบริเวณชายแดนของรัสเซียที่ติดกับมองโกเลีย ต่อมาชาวมองโกลเผ่าออยรัตที่รับศาสนาพุทธแล้ว เคลื่อนย้ายเข้าไปในแดนยุโรปและเป็นบรรพบุรุษของชาวคัลมีคในคาลมีเกีย

มีข้อมูลว่าในรัชสมัยของจักรพรรดินีเยลิซาเวตา เปโตรอฟนา (Elizabeth of Russia, Yelisaveta, ค.ศ. 1741-1762/2284-2303) ได้ประกาศในราชกฤษฎีกายอมรับการมีอยู่ของ "ลัทธิลามะ" พร้อมยอมรับการดำรงอยู่ของมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือดัทซัน 11 แห่ง และลามะจำนวน 150 รูป (ค.ศ. 1714) ถือว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ได้รับการยอมรับของทางการรัสเซียมาตั้งแต่นั้น ใน ค.ศ. 1887/2430 มีดัทซัน 29 แห่ง และ ค.ศ. 1917/2460 มีพุทธศาสนิกชนราว 200,000 คน และศาสนสถานจำนวน 175 แห่ง ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 นครเซนต์ปีเตอส์เบิร์กกลายเป็นศูนย์กลางการวิจัยด้านศาสนาพุทธที่ใหญ่ที่สุด เกิดการค้นคว้าและตีพิมพ์ปรัชญาพุทธศาสนาออกมาจำนวนมาก ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ศาสนาพุทธขยายตัวขึ้น แต่ถูกเหล่าหมอสึและหมอสอนศาสนาคริสต์ในท้องถิ่นต่อต้าน

ต่อมาในยุคสหภาพโซเวียต แนวคิดของการปกครองส่งผลกระทบต่อศาสนาต่าง ๆ รวมไปถึงศาสนาพุทธถูกมองว่าเป็น "เครื่องมือสำหรับกดขี่" และชาวพุทธที่อยู่ในอำนาจเองก็ไม่ใส่ใจต่อการที่ศาสนาของตนถูกกดขี่ ค.ศ. 1917/2460 โจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin; ค.ศ. 1878 - 1953/2421-2496) ออกมาประกาศว่าไม่มีวัดแห่งใดในประเทศที่เปิดให้บริการ รัฐบาลโซเวียตพยายามที่จะจัดการศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ออก เพราะเชื่อว่าจะทำให้ชุมชนเมืองและการผลิตขยายตัวเพิ่มขึ้น ค.ศ. 1929/2472 อารามพุทธหลายแห่งถูกปิด ลามะหลายรูปถูกจับ ถูกเนรเทศ คริสต์ทศวรรษที่ 1930 เป็นช่วงที่พุทธศาสนิกชนเป็นชุมชนศาสนาได้รับความทุกข์อย่างมาก ลามะหลายรูปถูกขับออกและถูกกล่าวหาว่าเป็น "สายลับญี่ปุ่น" บ้างก็ว่าเป็น "ศัตรูของประชาชนทั้งหลาย" ค.ศ. 1943/2486 ชาวคามิเกียซึ่งเป็นชุมชนพุทธแห่งเดียวในยุโรปถูกรัฐบาลโซเวียตเนรเทศไปไซบีเรีย หลังถูกรัฐบาลสงสัยว่าพวกเขาให้ความร่วมมือกับพวกนาซีเยอรมนีเมื่อคราวยึดครองคามิเกีย ทำให้ประชาชนร้อยละ 40 เสียชีวิตระหว่างทาง ส่วนผู้ที่รอดชีวิตไม่สามารถกลับมาตุภูมิได้จนถึง ค.ศ. 1956/2499 ส่วนชาวพุทธในบูเรเทีย ลี้ภัยไปเขตปกครองตนเองมองโกเลียในประเทศจีน แต่ศาสนาพุทธยังไม่หายไปจากรัสเซียเสียทีเดียว เพราะปีเดียตันดาร์ออน นักคิดและนักพุทธศาสนศึกษา พยายามฟื้นฟูศาสนาพุทธในยูครัสเซียนิยมด้วยแนวคิดศาสนาพุทธใหม่ โดยนำคำสอนของศาสนาพุทธ ปรัชญาตะวันตก และทฤษฎีวิทยาศาสตร์มาผสมผสานกัน แต่เวลาต่อมาตันดาร์ออนถูกรัฐบาลจับกุมตัวในข้อหาสร้างชุมชนทางศาสนา ก่อนที่เขาจะถูกส่งเข้าค่ายกักกันจนกระทั่งเสียชีวิตในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามลูกศิษย์ของเขามีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาพุทธช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา

หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ศาสนาพุทธได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง พร้อมกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีคีร์กีซ อิลยัมซินอฟของสาธารณรัฐคามิเกีย และมีการฟื้นฟูศาสนาพุทธในบูเรติยา และตูวา ผู้คนหวนกลับไปนับถือศาสนาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ก่อนแพร่หลายสู่ชาวรัสเซียในพื้นที่อื่น ค.ศ.1992/2535 ทะเลาะวิวาทที่ 14 ประมุขของศาสนาพุทธนิกายเกลุก เสด็จเยือนสาธารณรัฐตูวาเป็นครั้งแรก ปัจจุบันมีการก่อตั้งอารามและมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือที่เรียกว่าดาซันทั่วไปในประเทศ และลามะต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างหนักเพื่อฟื้นฟูประเพณีและตำราทางศาสนาขึ้นใหม่ ประเทศไทยมีการส่งพระธรรมทูตเพื่อเผยแผ่ศาสนาพุทธนิกายเถรวาทตั้งแต่ ค.ศ.1997/2540 เป็นต้นมา โดยมีศูนย์กลางที่วัดอภิรกรรมพุทธวิหาร เซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ค.ศ.2012/2555 สาธารณรัฐตูวามีพุทธศาสนิกชน ร้อยละ 62, สาธารณรัฐคามิเกีย ร้อยละ 38 และสาธารณรัฐบูเรติยาร้อยละ 20 นอกจากนี้ยังพบพุทธศาสนิกชนในดินแดนซาไบคัลสกี ร้อยละ 6, แคว้นตอมสค์ ร้อยละ 0.6 และสาธารณรัฐยาคุเตียร้อยละ 0.4 มีชุมชนชาวพุทธกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศรัสเซีย เช่น แคว้นซาฮาลิน, ดินแดนฮาบาร์อฟสค์, แคว้นามูร์, แคว้นอีร์คุตสค์, ดินแดนอัลไต, สาธารณรัฐคาซัคเซีย, แคว้นโนโวซีบีสค์, แคว้นตูย์เมน, แคว้นโอเรนบูร์ก, แคว้นอาร์ฮันเกลสค์, แคว้นมูร์มันสค์, กรุงมอสโก, แคว้นมอสโก, นครเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก, แคว้นเลนินกราด และแคว้นคาลินินกราด แต่ละดินแดนจะมีชาวพุทธราวร้อยละ 0.1–0.5 ส่วนหัวเมืองใหญ่อย่างมอสโก, เซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก และซามารา แต่ละเมืองมีประชากรกว่าร้อยละ 1 ระบุตัวตนว่าเป็นพุทธศาสนิกชน

ภาพที่ 1 ภาพของผู้นำและอดีตผู้นำของรัสเซีย ดมิตรีเมดเวเดฟ กับประธานาธิบดีปูติน ที่ร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชาวพุทธในขณะเยือนอิวอลกาตาซันในบูเรติยา เมื่อ ค.ศ. 2009/2552 พุทธศาสนิกชนชาวคัลมีเกียขณะร่วมพิธีกรรมทางศาสนา (ภาพออนไลน์, 15 มีนาคม 2565)

กลางศตวรรษที่ 17 พระมองโกลและลามะทิเบต ได้เดินทางเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังฝั่งตะวันออกของทะเลสาบไบคาล มีการสร้างวัดแห่งแรกขึ้น ชื่อวัดฮิลแกนต์ส หลังจากนั้นวัดในพระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า ดัทซัน (Datsun) ก็ปรากฏ

ขึ้นในบริเวณอื่น ๆ ของบูเรเตียอีก ชาวบูเรเตียที่อยู่ฝั่งตะวันออกของทะเลสาบไบคาล ก็หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก มีนิกายเจลุกปะ เป็นนิกายที่แพร่หลายที่สุดก่อตั้งโดย ท่านฉอนฮาวะ ชาวทิเบต ปลายศตวรรษที่ 19 พระพุทธศาสนาในบูเรเตียรุ่งเรือง วัดได้รับการทำนุบำรุงอย่างดี เพื่อใช้เป็นที่พัก ที่ปฏิบัติธรรมของลามะ และไว้สำหรับสอนภาษาทิเบต, มองโกเลีย, สันสกฤต รวมถึงวิชาปรัชญา ทั้งยังมีการสร้างวัดแห่งใหม่อีกหลายวัด เช่น วัดอากินส์, วัดสีกอลิส และวัดอีกิตุสก์ พระอิกวัน ดอร์จีฟ (Agvan Dorjiev) ชาวบูเรเตีย เป็นภิกษุองค์แรกที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาล ให้สร้างวัดพุทธในเมืองเซนต์-ปีเตอร์สเบิร์ก นับเป็นวัดทางพุทธศาสนาแห่งแรกที่สร้างขึ้นในทวีปยุโรป ในปี พ.ศ. 2478/1935 หลังจากรัสเซีย เปลี่ยนการปกครองเป็น ระบอบคอมมิวนิสต์ รัฐบาลรัสเซีย ไม่ให้การคุ้มครองแก่องค์กรศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม บุคลากรทางศาสนาถูกทำลายกวาดล้าง วัดในพระพุทธศาสนา พระพุทธรูป และคัมภีร์ต่าง ๆ ก็เริ่มถูกทำลาย ในช่วง พ.ศ. 2491/1948 รัฐบาลรัสเซียได้สร้างความประหลาดใจให้กับชาวพุทธ เมื่อรัฐบาลแห่งสหภาพโซเวียตได้อนุมัติให้ มีการสร้างวัดขึ้นมาใหม่ในเขตอีวอลกา (Ivolga) โดยการ สร้างทั้งหมดรัฐบาลของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ ซึ่งสาเหตุที่ รัฐบาลรัสเซียอนุญาตให้ก่อสร้าง วัดขึ้นมาใหม่ก็เพราะทราบดีว่า ชาวพุทธรัสเซียยังมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะถูกรัฐบาลควบคุมอย่างเข้มข้นก็ตาม

จากข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ยังมีข้อมูลเป็นพระพุทธรูป ที่ผู้เขียนได้ไปพบที่ พิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีรายละเอียดทั้งในส่วนของภาพวาด หรืออื่น ๆ แต่ที่ให้น่าสนใจมากเป็นพิเศษเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จึงขอนำมาบันทึกไว้เป็นความทรงจำร่วมของพระพุทธรูปสองเศียร ดังปรากฏตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 พระพุทธรูป 2 เศียร

(ภาพผู้เขียน ที่พิพิธภัณฑ์เฮอมีทาจ : เมษายน 2552)

จากภาพเป็นพระพุทธรูปโบราณสองเศียร (Two headed Buddha) เป็นพระพุทธรูปสวางาม หายาก ทำขึ้นจากดินเผาดินเหนียว เป็นศิลปะจีน ราวคริสต์ศตวรรษที่ 13-14 ที่ตั้งอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ค้นพบโดย คอซลอฟ (Pyotr Kuzmich Kozlov) นักสำรวจโบราณคดีชาวรัสเซีย ซึ่งเข้ามาสำรวจ เมื่อช่วงปี ค.ศ. 1907-1909/2450-2452 พบอยู่ในซากสถูปเจดีย์ที่เมืองคารา โคโต (khara khotu) ที่ปัจจุบันอยู่ในทะเลทรายโกบี Gobi Desert เขตปกครองตนเองมองโกเลียในของจีน คอซลอฟ Kozlov เลยนำพระพุทธรูปสองเศียร พร้อมกับโบราณวัตถุอีกหลายชิ้น โดยเฉพาะหนังสือในภาษาของชนเผ่าทังกูส (Tangut) มากกว่า 2,000 เล่ม นำกลับไปประเทศรัสเซีย ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปีเตอร์สเบิร์ก ประเทศรัสเซีย มีตำนานเล่าขานเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปสองเศียรนี้ว่า สมัยนั้น มีชายสองคนผู้ศรัทธา และอุทิศให้กับคำสอนในพระพุทธศาสนาเสมอมา วันหนึ่งพวกเขาทั้งคู่ต่างฝันเห็นพระพุทธรูปเจ้าพร้อม ๆ กัน แต่เนื่องจากยากจนไม่สามารถสร้างพระพุทธรูปตามความฝันได้สององค์ จึงให้ช่างสร้างองค์พระพุทธรูปขึ้นองค์เดียว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นถึงความศรัทธาของชายทั้งสอง ด้วยพระเมตตาจึงปรากฏเป็นสองเศียร แต่บ้างก็เล่าว่าเหตุที่มีสองเศียรเพราะ ชายทั้งสองขอให้ช่างปั้น ปั้นให้โดยมีหน้าตาตามความฝันของแต่ละคน ซึ่งรูปปั้นทำจากวัสดุเรียบง่าย อาทิ ฟาง และศิลปินได้ให้รอยยิ้มแห่งความปรารถนาดีและเห็นอกเห็นใจ บนพระพักตร์พระพุทธรูปสองเศียรนี้สร้างขึ้นในยุคอาณาจักรซี-เซีย (State of Xi-Xia) ซึ่งเป็นอาณาจักรของชนเผ่าทังกูส (Tangut State) .ซึ่งเป็นชนเชื้อสายทิเบต อาณาจักรแห่งนี้ มีอยู่ในช่วงปี ค.ศ.1038-1227/1581-1770 ณ บริเวณที่ปัจจุบันคือ เขตกานซู ซึ่งไห่ ซินเจียง มองโกเลียนอก มองโกเลียใน ส่วนซี และหนิงเซีย ของสาธารณรัฐประชาชนจีน กินพื้นที่ราวแปดแสนตารางกิโลเมตร อาณาจักรซินเซีย ต้องล่มสลายลงไป เพราะถูกพวกมองโกลจากอาณาจักรมองโกลทำลายโดยสิ้นเชิง เป็นเหตุให้บันทึกและสถาปัตยกรรมล้วนดับสูญ จากข้อมูลนี้ทำให้เห็นบริบทของพระพุทธศาสนาที่คาบเกี่ยวของรัสเซียกับจีน และเส้นทางสายไหม รวมทั้งพัฒนาการของพระพุทธศาสนาและการแผ่ขยายเข้าไปยังรัสเซียหลังจากรับอิทธิพลผ่านมองโกล และจีน เป็นต้น

จากภาพพระพุทธรูปสองเศียร เป็นการสะท้อนชวนคิดทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและข้อเท็จจริงทางพระพุทธศาสนาในเรื่องพระพุทธศาสนาเส้นทางสายไหม (Silk Road) ที่ส่งผลเป็นเส้นทางการค้าและเส้นทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในเอเชียกลางของกลุ่มประเทศที่อยู่ในเส้นทางและเคยเป็นดินแดนของพระพุทธศาสนาที่มีศูนย์กลางอยู่ในอินเดีย ปากีสถาน และอัฟกานิสถาน

รวมทั้งกลุ่มประเทศที่แตกไปจากรัสเซียโดยมีคำว่าสถานเป็นความทรงจำในอดีตของประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าว ดังนั้นประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในรัสเซียหลัก ๆ จึงเป็นเรื่องของพุทธศาสนาในแบบวิชรยานจากทิเบต ที่มาพร้อมกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มองโกล ที่ยังคงหลงเหลือและเป็นส่วนหนึ่งของประเทศรัสเซียในปัจจุบัน

พุทธศาสนาเถรวาทแบบไทยในรัสเซีย

จากประสบการณ์ของการเดินทางไปรัสเซียที่ผู้เขียนไปพบกิจกรรมทางศาสนา จะด้วยความที่ยังเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของชาวรัสเซียต่อพระพุทธศาสนาผู้เขียนจำได้ว่าเคยเดินทางไปร่วมสังเกตการณ์พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบศรีลังกา แบบเกาหลี แบบทิเบต และแบบวิชรยานลามะที่เป็นแบบรับส่งต่อจากศิษย์ชาวเดนมาร์ก ที่มาตั้งสาขาอยู่ในมอสโก เป็นภาพจำผ่านตัวผู้เขียนที่ต้องบอกว่านาน แต่จำได้ว่าเคยเห็นและเข้าร่วมสังเกตการณ์ในสำนักนั้นในขณะนั้น ในส่วนของพระพุทธศาสนาเถรวาทด้วยความที่รู้จักและคุ้นชินกับ พระ รศ.ดร.ชาติรี เหมพนโธ พระธรรมทูตไทยรูปแรกในรัสเซีย ที่ได้ไปศึกษาต่อที่ประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย ในคณะกรรมการทูต มหาวิทยาลัยเซนต์-ปีเตอร์สเบิร์ก ใช้เวลาศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ 2 ปีก่อนจะสำเร็จการศึกษาภาควิชายุโรป ศึกษาทุนการศึกษา พ.ศ. 2540/1997-ปัจจุบัน/ เป็นอาจารย์สอนในคณะเอเชียศึกษา, คณะการทูต มหาวิทยาลัยเซนต์-ปีเตอร์สเบิร์ก และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างวัดและประดิษฐานพระพุทธศาสนาในดินแดนรัสเซีย วิทยาการบรรยายธรรมประจำวัดพุทธนิยายวิชรยาน ในกรุงเซนต์-ปีเตอร์สเบิร์ก เหมือนไปช่วยงานและถูกชักชวนให้ไปดูพื้นที่ทางศาสนาในประเทศรัสเซีย วัดที่ไปในเวลานั้นจึงเป็นวัดเล็ก แห่งหนึ่งที่อยู่ชานเมือง ซึ่งก็ยังเป็นวัดในปัจจุบัน ที่มีภาพลักษณ์เป็นบ้านและถูกจัดซื้อและออกแบบให้เป็นศาสนสถานของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำกิจกรรมในแบบพระพุทธ ตลอดเวลาที่อยู่ที่นั่น จะเห็นกิจกรรมทางศาสนา โดยทุกวันเสาร์อาทิตย์จะมีฝรั่งรัสเซียมากน้อยตามช่วงเวลา แต่ในขณะนั้นไม่น้อยกว่า 10-30 คน มาศึกษาโดยจะแบ่งเป็นการบรรยายแบบนักเรียนในห้องเรียน และมีการสอนสมาธิ และไหว้พระสวดมนต์ ประหนึ่งเป็นโรงเรียนที่เริ่มสอน ในส่วนวันจันทร์ถึงศุกร์วัดอาจดูเจียบเหงา ด้วยไม่มีแขก วิธีของพระก็ใช้ชีวิตอยู่ตามสถานการณ์โอกาส และได้มีโอกาสขึ้นรถเมล์ และรถไฟไป เพื่อร่วมสังเกตการณ์ ด้วยมีประสบการณ์ของการเดินทางเข้าไปในชีวิตในฐานะพระไทยในต่างประเทศในรัสเซีย ด้วยมีประสบการณ์ในการขอทุนจากสถานทูตรัสเซีย ได้ทุนไปเรียนปริญญาเอกสาขาประวัติศาสตร์ เรียนที่ Peoples' Friendship University of Russia ในมอสโก แต่ได้

สะท้อนด้วยเงื่อนไขเรื่องงบประมาณนอกเหนือจากทุน เมื่อไม่ได้ไป จึงทำให้มีความรู้สึกท้อแท้และเข้าใจเกี่ยวกับรัสเซียบ้าง จึงเป็นที่มาของการเดินทางไปเป็นพระปฏิบัติศาสนกิจในรัสเซียในช่วงเวลาหนึ่ง อันหมายถึงมีประสบการณ์ของความเป็นรัสเซีย

หนึ่งในหลาย ๆ ศาสนาที่ถือโอกาสช่วงนี้นำศาสนาไปเผยแผ่ในประเทศรัสเซียคือ ศาสนาพุทธนิกายเถรวาท โดยประเทศไทยได้ส่ง ‘พระธรรมทูต’ รูปแรกไปประเทศรัสเซียเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540/1997 โดยในชั้นแรกรัฐบาลรัสเซียเป็นผู้สนับสนุนให้ทุนการศึกษาแก่พระไทยในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก และจากจุดนี้เองจึงเป็นการเริ่มต้นเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศรัสเซียครั้งแรกหลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย ซึ่งข้อมูลครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรัสเซียที่ไปในฐานะนักเรียนทุนรัฐบาล และใช้ชีวิตเรียนรู้ จนกระทั่งตั้งหลักปักฐานอยู่ในประเทศรัสเซียที่มีสถานะเป็นทั้งนักศึกษา นักการศาสนา และผู้สอนหนังสือในมหาวิทยาลัยที่สุด

ภาพที่ 3 วัดพุทธวิหาร กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และ ศ.ดร.พระชาติรี เหมพนโธ เจ้าอาวาสผู้วางรากฐานพุทธศาสนาเถรวาทในรัสเซีย (ภาพออนไลน์, 15 มีนาคม 2565)

ข้อมูลที่ปรากฏในสื่อออนไลน์เรื่อง “พุทธศาสนา ‘บูม’ ในรัสเซีย ชี้นำสอนพิสูจน์ได้จริง-เตรียมแปลพระไตรปิฎกรองรับ” ที่เผยแผ่ผ่าน คอลัมน์ ธรรมลีลา ทางสื่อ MGR Online (2551) ที่สื่อสารเมื่อ 7 มีนาคม 2551 ให้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ของ พระ รศ.ดร.ชาติรี เหมพนโธ เจ้าอาวาสวัดอภิธรรมพุทธวิหารเซนต์-ปีเตอร์สเบิร์ก สหพันธรัฐรัสเซีย ที่ว่า

- การมีโอกาสเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาสายเถรวาท ในรัสเซีย ของ พระ รศ.ดร.ชาติรี ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสทาง ‘ธรรม’ ให้กับประชาชนชาวรัสเซียอย่างมาก เพราะปัจจุบันมีชาวรัสเซียจำนวนมากเริ่มหันมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาสายเถรวาทเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี

- เจ้าอาวาสวัดอภิธรรมพุทธวิหารบอกว่า ปัจจุบันมีชาว รัสเซียจำนวนมากเริ่มหันมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง สาเหตุส่วนหนึ่งเพราะชาว

รัสเซียส่วนใหญ่จะมีการศึกษาสูงมาก และยังสนใจศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ การค้นคว้า แต่เมื่อการนับถือศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นศาสนาดั้งเดิมไม่ได้ให้คำตอบในหลาย ๆ คำถามที่เกิดขึ้นในจิตใจของเขา ทำให้เขาเปลี่ยนมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา

- “สำหรับชาวรัสเซียที่เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะต้องการหาคำตอบอันเนื่องมาจากการเกิดทุกข์ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ซึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยความเชื่อ แม้จะอ่อนน้อมพระเจ้า ท่านก็คงจะช่วยเหลืออะไรไม่ได้ ดังนั้นเขาก็หันมาศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงจิตวิทยาเพื่อนำไปใช้ในชีวิตได้จริง ทำให้คนรัสเซียที่มีการศึกษาจำนวนมากหันมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น

- ระยะแรกไม่ได้เปลี่ยนมานับถือ เพียงแต่สนใจที่จะเข้ามาศึกษา โดยแบ่งความสนใจออกเป็นสามกลุ่มคือ กลุ่มแรก เป็นชาวรัสเซียที่มีเชื้อสายออร์ทอดอกซ์สนใจพระพุทธศาสนา แบบปรัชญา แบบวิทยาศาสตร์ ก็คือคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นมีเหตุผลเข้าได้กับความคิด การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์แบบตะวันตก อีกส่วนหนึ่งก็หันมาสนใจพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการปฏิบัติ เช่น การฝึกโยคะ การฝึกสมาธินั้นทำให้จิตใจสงบ และกลุ่มสุดท้ายก็คือกลุ่มที่สนใจทั้งปรัชญาและการปฏิบัติ ซึ่งทั้งสามกลุ่มนี้ประมาณ 60-70% ที่ได้มีการศึกษาและปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง ก็จะเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา”

- วัดอภิรธรรมপুরวิหาร เป็นวัดสายเถรวาทเพียงวัดเดียวและวัดแรกที่ได้รับ การสร้างขึ้นในรัสเซีย โดยขึ้นทะเบียนเป็นวัดอย่างถูกต้องในเมืองไทย แต่ต้องจดทะเบียนเป็นพุทธสมาคมในรัสเซีย เพราะกฎหมายรัสเซียยังไม่อนุญาต ต้องมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 15 ปีจึงจะสามารถจดทะเบียนเป็นวัดที่สมบูรณ์ในรัสเซียได้ ซึ่งคิดว่ามันเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ แต่ก็ยังคงมีอุปสรรคมากมายให้ฟันฝ่า ทั้งเรื่องสภาพภูมิอากาศที่หนาวจัด รวมทั้งค่าครองชีพที่แพงมาก ทำให้พระธรรมทูตไทย 4 รูป และพระรัสเซียอีก 1 รูปอยู่กันอย่างยากลำบากพอสมควร

- “เราต้องอยู่กันอย่างประหยัด โดยปัจจัยที่นำมาใช้จ่ายส่วนหนึ่งได้มาจากเงินที่รัฐบาลรัสเซียให้อาตมาไปสอนหนังสือในมหาวิทยาลัย ถือเป็นเงินเดือนเงินสนับสนุน ส่วนพระทั้ง 4 รูปนั้นเป็นนักเรียนทุนของรัฐบาลรัสเซีย ปัจจัยอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนใหญ่มาจากญาติโยมจากเมืองไทย คือกลุ่มศิษย์ธรรมของกระทรวงอุตสาหกรรม และมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งถือเป็นเจ้าภาพใหญ่ในการให้

การสนับสนุน ที่นี้ไม่มีการบิดเบือน เพราะเขาถือว่าเป็นการขอทาน ดังนั้น บางครั้งถ้าไม่มีมาราชาช่วย พระจำต้องไปจ่ายตลาด และทำอาหารเอง”

- พระ รศ.ดร.ชาตรี บอกถึงการวางแผนในการเผยแพร่ธรรมสำหรับปี 2551 ว่า ในปีนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่เดินทางไปแสดงธรรมตามเมืองต่าง ๆ ทั่ว รสเซียประมาณ 10 เมือง ซึ่งปัจจุบันก็มีเครือข่ายแล้ว แต่ต้องทำให้เข้มข้นมากขึ้น โดยใช้การฝึกสมาธิและการเรียนธรรมะอย่างน้อยคอร์สละ 1 สัปดาห์เป็น กลยุทธ์หลัก ซึ่งเท่าที่ดำเนินการมาอย่างเป็นทางการก็ได้รับการสนับสนุนจากครู บาอาจารย์จากเมืองไทย จากอังกฤษ เช่น พระอาจารย์สุเมธ วัดอมราวดี อังกฤษ ก็เดินทางไปเยี่ยมเยียนและเผยแพร่ธรรมะร่วมด้วย ซึ่งได้รับการต้อนรับและการ สนับสนุนจากชาวรัสเซียพอสมควร

จากข้อมูลที่ยกมาด้านบนเป็นตัวเอียงไม่ได้ตัด ด้วยเหตุผลว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เกิด จากการถอดคำสัมภาษณ์คำตอบของท่าน ศ.ดร.พระชาตรี เหมพนโร ซึ่งผู้เขียนในฐานะ รู้จักและเคยไปใช้ชีวิตที่รัสเซียในช่วงเวลาหนึ่ง โดยทั้งหมดเป็นข้อความที่เกี่ยวกับวัดไทย เถรวาทเพียงแห่งเดียวในประเทศรัสเซียที่ท่านกล่าวถึงเอง ที่ยกมาไม่ได้ตัดหรือปรับแต่ง ด้วยเหตุว่าเป็นข้อมูลที่ปรากฏทางสื่อสารมวลชน ออนไลน์ และในเวลาเดียวกันต้องการสื่อ ให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกของการเข้าไปบุกเบิกงานพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ แม้จะ เป็นช่วงเวลาหนึ่งที่ดำเนินการ แต่สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความอดทน ความมุ่งมั่น และความ พยายามอย่างยิ่งยวดต่อเนื่อง ดังนั้นพระพุทธศาสนาเถรวาทในรัสเซีย อาจมีพัฒนาการและ ขยายตัวเทียบกับเวลาที่ผู้เขียนไปร่วมสัมผัสและเป็นส่วนหนึ่งในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ไม่นานนัก แต่ก็ทำให้เห็นถึงความมุ่งมั่นทุ่มเท จนกระทั่งทำให้พระพุทธศาสนาเป็น ปรากฏการณ์ร่วมกับสังคมได้ตั้งปรากฏจนกระทั่งปัจจุบัน จึงเป็นประหนึ่งบันทึกถึง พระพุทธศาสนาในรัสเซียผ่านช่วงเวลานี้ด้วย

ภาพที่ 4 ภาพขณะผู้เขียนร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากับพี่น้องชาวศรีลังกา
ในมอสโคว์ (ภาพผู้เขียน เมษายน 2552)

จากภาพเป็นเหตุการณ์ที่เมื่อครั้งผู้เขียนเคยไปร่วมกิจกรรมกับพี่น้องชาวพุทธศรีลังกาและรัสเซีย ค้นพบเจอรูปภาพที่ยังพอเหลืออยู่ ในยุคที่กล้องยังไม่เฟื่องฟู ดิจิตอล ยังมีคุณภาพไม่สูงมากนัก ทำให้ได้ภาพที่ยังพอสืบค้นนำมาเผยแพร่ได้บ้าง นับว่าเป็นร่องรอยความทรงจำผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทในรัสเซียโดยความอนุเคราะห์ด้วยดีของ ศ.ดร.พระชาติริ เหมพนโธ ในฐานะเจ้าอาวาสวัดไทยและผู้บุกเบิกพุทธศาสนาเถรวาทในรัสเซีย แนะนำและส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวที่มอสโคว์ในช่วงที่ดำเนินชีวิตและเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

สะท้อนคิดร่วมกับเหตุการณ์ของสงครามรัสเซียและยูเครนในช่วง 2022

ถามว่าพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับสงครามหรือไม่ คงตอบว่าไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง แต่อย่างน้อยก็ทำให้เห็นว่าสงครามความรุนแรงไม่ได้เป็นผลดีกับใครอย่างใด ในแต่ละประเทศเหตุการณ์ความรุนแรงจากสงครามเป็นการเมืองระหว่างประเทศ และทำให้ประเทศมีผลกระทบในเชิงของการต่อสู้ ความเสียหายและคุณภาพชีวิตของพลเมืองในประเทศที่อยู่ต่างหวาดระแวง ความโกรธแค้น อาฆาตชิงชังย่อมเกิดขึ้น การใช้พระพุทธศาสนามองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านความรุนแรงในข้ออาปมาติบาท แปลว่าความรุนแรงจากการเบียดเบียนในรูปแบบสงครามไม่ได้ทำให้เกิดความสันติสุขอย่างไร จน

กลายเป็นการอยู่ร่อนนอนทุกซ์ ผู้เขียนคงไม่บอกว่าใครยิ่งใคร ใครสนับสนุนใคร เพราะมีผู้ชำนาญการจำนวนมากวิเคราะห์กันอยู่แล้ว แต่ต้องการสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสะท้อนคิดไว้แบบนี้ในเรื่องความรุนแรง ที่ปรากฏในคำสรุปศีลที่ว่า สีเลน สุคะติง ยันติ ที่แปลว่า สันติมาจากการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน รวมทั้งถ้ามองในทางกลับกัน ถ้าวรุมกันทำมาหากิน ช่วยกันหากินภายใต้กรอบ สีเลน โภคสัมปทนา ช่วยกันหากินเสียทั้งรัสเซียและยูเครน ช่วยกันขายก๊าซ ขายน้ำมัน ก็คงใช้ชีวิตในฐานะที่เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความมั่งคั่งร่วมกันอีกประเทศหนึ่งในภูมิภาคยุโรปตะวันออกก็ว่าได้ อันนี้สะท้อนคิดแบบพระพุทธศาสนาต่อปรากฏการณ์ของสังคม ดังนั้นจึงขอร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบันทึกเหตุการณ์ในช่วงนี้ที่โลกมันเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคสมัยใหม่ ที่คนกำลังรบกับสงครามเชื้อโรค ที่เรียกว่าโควิด (Covid-19) คนกำลังเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนผ่านทั้งระบบเงิน ระบบโลก ที่กำลังปรับตัวเพื่อเปลี่ยนผ่าน แต่ยังมีประเทศที่ใช้กำลังอาวุธต่อสู้กัน ยังคงมีการใช้จำนวนทหาร และรถถังเป็นเครื่องต่อสู้กันอยู่ ในส่วนนี้คงไม่มีความรู้โดยตรง แต่บันทึกไว้เป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำ ว่ามีเหตุการณ์ในช่วงเวลานี้ ภายใต้สถานการณ์ของโลกที่กำลังปรับตัวอยู่ที่เรียกว่าโลกหลังยุคโควิด (Post Covid Era) และสถานการณ์ของโลกหลังยุคความจริง (Post Truth Era) ดังที่ปรากฏ

ภาพที่ 5 ความขัดแย้งกลายเป็นสงครามระหว่างรัสเซีย และยูเครน (ภาพ ไทยรัฐออนไลน์ <https://www.thairath.co.th/news/foreign/2313095> 11 กุมภาพันธ์ 2565)

สรุป

พระพุทธศาสนาในการเขียนถึงนี้ถูกยกขึ้นมาอีกครั้งเป้าหมายเพื่อ ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดกลไกของการปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ของการศึกษาพระพุทธศาสนา สะท้อนคิดในทำนองว่า พระพุทธศาสนาเป็นระบบปฏิบัติการทางจิต ที่มีเป็นส่วนสนับสนุนให้คนหรือพลเมืองในสังคมได้มีส่วนสำคัญใน

การบริหารจัดการให้เกิดผลในทางปฏิบัติสำหรับประชากรในประเทศ คงไม่ได้ต้องการบอกว่าประเทศไหนผลจะเป็นอย่างไรกรณีสงคราม แต่ใช้โอกาสนี้เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในรัสเซียเหมือนทวนสอบอีกครั้งต่อความเป็นพระพุทธศาสนา และบันทึกไว้เป็นความทรงจำร่วมของช่วงเวลาเพื่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้เกิดความเข้าใจและเป็นกลไกต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงพื้นที่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประเทศดินแดนที่ประวัติและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวไกลอีกประเทศหนึ่ง แต่ในเวลาเดียวกัน ก็ทำให้คนหันไปจับจ้องต่อความเป็นประเทศยักษ์ใหญ่ที่มีปรากฏการณ์เป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในภาพกว้างด้วยเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- อมรชัย คหกิจโกศล. (2560). “การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซียในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว”: วรรณกรรมบันทึกที่สะท้อนภาพสังคมและพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชของไทยสมัยรัชกาลที่ 6. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 10(2),1702-1725.
- Bernstein, A. (2002). *Buddhist Revival in Buriatia: Recent Perspectives*. *Mongolian Studies*. 25,1–11.
- Holland, Edward C. (Dec 2014). "Buddhism in Russia: challenges and choices in the post-Soviet period". *Religion, State and Society*. 42(4),389–402. doi:10.1080/09637494.2014.980603. S2CID 145460994.
- MGR Online. (2551). พุทธศาสนา ‘บูม’ ในรัสเซีย ชี้นำสอนพิสูจน์ได้จริง-เตรียมแปลพระไตรปิฎกรองรับ. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2565, จาก <https://mgronline.com/dhamma/detail/9510000028505>
- Tsyrempilov, Nikolay. (2015). "Noble Paganism: Orientalist Discourse on Tibetan Buddhism in Nineteenth- Century Russian Polemic Literature". *Inner Asia*. 17 (2): 199– 224. doi: 10.1163/22105018-12340042. ISSN 1464-8172.

- Weir, Fred. (2018). *"Buddhism flourishes in Siberia, opening window on its pre-Soviet past. (World)"*. The Christian Science Monitor. ISSN 0882-7729. Retrieved 2019-11-12.
- Wikipedia. (2022). Buddhism in Russia. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2565. จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_in_Russia